

ศูนย์กลางการเรียนรู้ในวัดของคณะสงฆ์ Learning Center in the Temple of the Sangha

พระครูสุตานุยุต สุนาโค ก้อนนาค
นักวิชาการอิสระ

Phrakru Sutanuyut Sunako Konnak
Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Sunakoks@gmail.com

(Received : 1 January 2022 ; Edit : 3 January 2022; accepted : 5 January 2022)

บทคัดย่อ

ศูนย์กลางการเรียนรู้และการสอนและการอบรมทางด้านคุณธรรมควบคู่กับวิชาการ ภายใต้ความอุปถัมภ์จากคณะสงฆ์ ภายหลังเมื่อมีการตั้งโรงเรียนตามแบบสากล การศึกษาจึงแยกศาสนจักรและอาณาจักรออกจากกันโดยรัฐเป็นผู้ปกครอง การศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองและทางพระสงฆ์รับผิดชอบการศึกษาทางด้านศาสนจักรแนวคิดและทิศทาง ด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเน้นท่องจำเป็นหลัก มาเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์ธรรม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัยมีความรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ในการเรียนที่แต่ละศูนย์แยกตามกิจกรรมการเรียนออกจากกัน ผู้เรียนที่แบ่งออกเป็นกลุ่มๆ แต่ละกลุ่มต้องเรียนให้ครบทุกศูนย์ ส่วนศูนย์การเรียนรู้ที่จัดทุกกิจกรรมไว้ในศูนย์เดียว แต่ละกลุ่มต้องเปลี่ยนกันเข้าไปเรียน

คำสำคัญ : ศูนย์กลาง, เรียนรู้

Abstract

The center of teaching and moral education along with academic, Under the patronage of the monks, Later when a universal school was established. Education has separated the church and the kingdom by the state as a parent. Education of the country. And the priests are responsible for the study of the Church, the ideas and directions. The education of the monks. Consider changing the course to standard. The learning process is focused on memorization. This is a fair criticism. Create an atmosphere of learning. The learner is centered on updating curriculum content so that the monk is able to know the current situation. Each class is divided into separate activities. The students are divided into groups. Each group must complete all centers. The Learning Center organizes all activities in a single center. Each group has to change to learn.

Keywords: center, learning

ศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง การจัดพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพเพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคลหรือผู้เรียนในกลุ่มเล็ก ตามงานที่โปรแกรมกำหนดให้ โดยจัดเป็นคูหาหรือโต๊ะ และมีสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบสื่อประสม ช่วยในการเรียนรู้โดยมีครูผู้สอนคอยแนะนำ

ลักษณะของศูนย์การเรียนรู้มีพื้นฐานจากแนวคิดการศึกษาระบบเปิดในช่วงทศวรรษ 1960s ถึง 1970s โดยการจัดพื้นฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีโอกาสควบคุมการเรียนรู้ เพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมด้วยตนเองหรือโดยกลุ่ม จะจัดโดยแบ่งกลุ่ม ตามที่ได้รับมอบหมาย การจัดพื้นที่นี้สามารถจัดภายในห้องเรียนในห้องปฏิบัติการ จะจัดโดยแบ่งออกเป็น 4-6 ศูนย์ ภายในห้องหรือศูนย์เดียวกลางห้องหรือมุมใดมุมหนึ่งของห้องหรือแม้แต่ระเบียบทางเดินก็ทำได้ แต่ต้องสามารถกำจัดเสียงรบกวนต่าง ๆ ได้ หรือจัดไว้ในห้องสมุด แต่ละศูนย์จะจัดในลักษณะเป็นโต๊ะ 1 ตัว และมีเก้าอี้

อยู่โดยรอบเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียน อภิปราย วิจัย แก้ปัญหา หรือทดลองร่วมกัน หรืออาจจัดโต๊ะคอมพิวเตอร์ที่ต่อเป็น เครือข่ายหรือในลักษณะที่สามารถทำกิจกรรมคนเดียวหรือเป็นกลุ่มเล็กได้ นอกจากนี้ยังจัดในลักษณะเป็นคูหาเพื่อกำจัดเสียงรบกวนในขณะที่เรียนหรือทำกิจกรรมจากศูนย์ใกล้เคียง หรือเสียงรบกวนอื่น ที่จะทำให้เสียสมาธิในการเรียน คูหาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ คูหาแห้ง (Dry Carrel) และ คูหาเปียก (Wet Carrel) คูหาแห้งจะประกอบด้วยสื่อการเรียนที่ไม่มีวัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนคูหาเปียกจะประกอบด้วยสื่อการเรียนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น เทปเสียง วีซีดีวีดี เครื่องเล่นแผ่นวีดีทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อการเรียนที่ประจำในแต่ละศูนย์จะอยู่ในรูปแบบสื่อประสมที่แยกตามกิจกรรม หรือเป็นชุดการเรียนก็ได้

การประยุกต์ใช้ศูนย์การเรียนรู้

1. ศูนย์การเรียนรู้สามารถนำไปใช้กับทุกระดับการศึกษา ทุกรายวิชา
2. ศูนย์ฝึกทักษะ (Skill Centers) ศูนย์นี้ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะเพิ่มขึ้น โดยได้รับการสอนจากบทเรียนผ่านสื่อหรือวิธีการอื่นมาก่อน ทักษะพื้นฐานจะทำให้ฝึกและปฏิบัติในศูนย์จนทำให้มีความชำนาญด้วยตัวผู้เรียนเอง
3. ศูนย์ความสนใจ (Interest Centers) เป็นศูนย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจใหม่ๆ และให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
4. ศูนย์สอนเสริม (Remedial Centers) เป็นศูนย์ที่จะช่วยผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือหรือทักษะที่ยังไม่เพียงพอจากการเรียนปกติ หรือแยกผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ
5. ศูนย์เพิ่มพูนความรู้ (Enrichment Centers) ศูนย์นี้จะกระตุ้นประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มขึ้นหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนหรือทำกิจกรรมบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว เช่น ผู้เรียนที่มีความสามารถสูงเรียนบทเรียนคณิตศาสตร์จบแล้ว แต่ยังมีเวลาให้ไปเรียนในศูนย์นั้นที่มีบทเรียนยากเพิ่มขึ้น หรือมีกิจกรรมอื่นให้ทำเพิ่มความชำนาญ หรืออาจจะเป็นศูนย์ที่มีคอมพิวเตอร์ที่มีเกมทางคณิตศาสตร์
6. ศูนย์สำรอง (Reserved Centers) อาจจะมีศูนย์สำรองไว้ในกรณีที่มีศูนย์แยกกิจกรรม เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมในศูนย์ใดเสร็จแล้วจะเข้าไปทำกิจกรรมในศูนย์อื่น แต่ศูนย์นั้นยังไม่ว่างเนื่องจากผู้เรียนในศูนย์นั้นยังทำกิจกรรมไม่เสร็จ ก็ให้มารอในศูนย์สำรองนี้โดยมีกิจกรรม ที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาเตรียมไว้อาจเป็นกิจกรรมในลักษณะผ่อนคลาย ซึ่งจะทำให้ไม่ว่างในขณะที่รอหรือรบกวนผู้ที่กำลังทำกิจกรรมในศูนย์อื่น

ปัญหาของการศึกษาคณะสงฆ์

เกิดจากความไม่เป็นเอกภาพ ขาดคนรับผิดชอบโดยตรง คือสอนไปตามมีตามเกิดหรือเรียกว่าเดินไปตามยถากรรม ไม่มีระบบ ไม่เป็นระเบียบ หลักสูตรที่มีอยู่ก็เก่าแก่ ล้าสมัย ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน เข้ากับคนรุ่นใหม่ได้ยาก อีกทั้งขาดทั้งงบประมาณ ขาดแคลนครูบาอาจารย์ ขาดบุคลากรทางการสอน ขาดมาตรฐานทางวิชาการ ขาดอุดมการณ์ ขาดความกล้าหาญทางจริยธรรม เมื่อเกิดวิกฤตในสถาบันสงฆ์ ก็เลยทำอะไรไม่ถูก

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีมาในอดีตเป็นลักษณะให้บริการแก่ภิกษุสามเณร และคนทั่วไป โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และภิกษุเป็นผู้สอน วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นภูมิปัญญา โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางปัญญาที่สำคัญการศึกษาเป็นแบบให้เปล่า (เรียนฟรี สอนฟรี)

การเรียนการสอนและการอบรมทางด้านคุณธรรมควบคู่กับวิชาการ ภายใต้ความอุปถัมภ์จาก พระมหากษัตริย์ ภายหลังเมื่อมีการตั้งโรงเรียนตามแบบสากล การศึกษาจึงแยกศาสนจักรและอาณาจักรออกจากกันโดยรัฐเป็นผู้ปกครอง การศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองและ ทางพระสงฆ์รับผิดชอบการศึกษาทางด้านศาสนจักรแนวคิดและทิศทาง ทางด้าน การศึกษาของคณะสงฆ์ ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเน้นท่องจำเป็นหลัก มาเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์ธรรม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ภิกษุมีความรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีศักดิ์ศรีและพยายามให้รัฐจัดงบประมาณ หรือดูแลเกื้อหนุนเช่นเดียวกับการศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองและในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ควรกลับมาทบทวนแนวทางการศึกษาในสมัยพุทธกาลและในอดีตที่ผ่านมาให้เรามีเอกภาพในการศึกษามากยิ่งขึ้น ควรเน้นความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ยึดหลักพระไตรปิฎกเป็นแบบอย่างโดยกำหนดมาตรฐานการศึกษา เสริมมาตรฐานครูบาอาจารย์ เน้นการศึกษาทั้งปริยัติ ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ถึงปฏิเวธ จะได้รับเท่าทันสังคมในยุคปัจจุบัน ปริยัติ คือการศึกษา พระธรรมวินัยอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกให้เข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้ปฏิบัติ คือการปฏิบัติธรรมตามที่ได้ศึกษามาแล้วคือศีล สมาธิ และปัญญา ปฏิ

เวอร์ คือผลที่เกิดจากการศึกษาปริยัติ แล้วนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องจนเห็นผลเกิดปัญญาคือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 และระดมทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการศึกษาสงฆ์ และแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ปีพ.ศ. 2505 ให้สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการศึกษาของชาติและของคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติแห่งชาติปีพ.ศ. 2542 (คณาจารย์,2550)

หลังจากพระพุทธศาสนาถูกถ่ายทอดออกสู่สังคมโลกแล้ว สิ่งที่มีเหมือนกันอย่างหนึ่งของการศึกษาฝ่ายคันถธุระของสงฆ์ในยุคหลังพุทธกาลสืบมา คือการนำเอาภาษาบาลี หรือที่พระพุทธโฆสะ ได้นำคำว่า “บาลี” มาใช้เรียกแทนภาษามคธตั้งแต่ในพุทธศตวรรษที่ 10 มาเป็นภาษากลางในการจารึกพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หลักในพระพุทธศาสนา รวมทั้ง อรรถกถา และฎีกาต่างๆซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นรอง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นที่แห่งใดในโลกจึงต้องถูกเริ่มต้นด้วยการศึกษาภาษาบาลีก่อนเพื่ออ่านแปลพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และโยชนาต่างๆ

ซึ่งกระบวนการศึกษาของสงฆ์ไทยตั้งแต่สมัยโบราณเองก็เริ่มจากการศึกษาภาษาบาลีก่อนเช่นเดียวกัน โดยจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เรียกว่า “วงศ์ปริยัติ” คือเริ่มศึกษาจากคัมภีร์กลุ่มสัททวิเสส จนแตกฉานในหลักไวยากรณ์แล้ว จึงเริ่มศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ออนุฎีกา คัมภีร์ และโยชนา ปัจจุบันการศึกษาของสงฆ์ฝ่ายไทยนั้นยังคงให้ความสำคัญกับการศึกษาบาลีเป็นอย่างมาก จนถึงกับมีความเข้าใจกันอย่างกว้างขวางว่า การศึกษาภาษาบาลีคือการศึกษพระไตรปิฎก และในทางกลับกันการศึกษพระไตรปิฎกคือการศึกษาภาษาบาลี(พุทธศาสนประวัติ,2541)

ความเป็นมาของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย อาจแบ่งยุคสมัยตามหลักฐานที่มีปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ได้ดังต่อไปนี้ คือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น(รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4) สมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่(รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน)

1.1 สมัยสุโขทัย

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น ปรากฏหลักฐานว่ามีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคของพ่อขุนรามคำแหง ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ จนถึงกับทรงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง แม้แต่ตัวพระองค์เองก็ทรงสั่งสอนประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกันด้วย

ตามบันทึกกล่าวว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงมีความศรัทธาต่อพระเถระรูปหนึ่ง คือ พระมหาเถรศรีศรีทวารวดี จุฬามณี แห่งเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งท่านเป็นผู้ทรงความรู้แตกฉาน โดยมีความเป็นไปได้ว่าพระมหาเถรศรีศรีทวารวดี จุฬามณีนี้ จะได้รับการศึกษาบาลีมาในแบบลังกาวงศ์จนเชี่ยวชาญ จนถึงกับมีการจารึกข้อความที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปสังเกตการณ์รูปแบบการศึกษาต่างๆของชาวศรีลังกาด้วยตนเอง ไว้ในบันทึกที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของวัดศรีชุม (ประมาณ พ.ศ.1884 – 1910)

โดยเนื้อหาในจารึกได้เล่าเรื่องการจารึกแสวงบุญของพระมหาเถรศรีศรีทวารวดีจุฬามณีไว้ว่า ท่านได้เดินทางไปตามปูชนียสถานต่างๆ จนกระทั่งถึงเกาะลังกา ต่อมากไว้ว่า ท่านได้เดินทางไปตามปูชนียสถานต่างๆ จนกระทั่งถึงเกาะลังกา ต่อมาภายหลังเมื่อพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงโปรดให้ไปอาราธนาท่านมายังเมืองสุโขทัยเพื่อแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ ท่านจึงได้นำเรื่องราวและวัฒนธรรมของลังกาวงศ์มาเผยแพร่ในสุโขทัย ท่านถึงกลับมีการส่งพระไทยไปศึกษากับคณะสงฆ์ลังกาพร้อมกับอาราธนาพระสงฆ์จากศรีลังกามาสอนในประเทศไทย

ในสมัยการศึกษาเล่าเรียน ปริยัติธรรมคงจะเป็นที่นิยมเรียนกันอย่างจริงจังทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพ่อขุนรามคำแหงเองก็ทรงเป็นครูผู้สอนธรรมในสมัยนั้นด้วย ดังมีปรากฏใน ศิลาจารึกด้านที่ 4 ตอนที่ 4 ว่า “พ่อขุนรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระญาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญธรรมแท้”

ข้อความในตอนนี้แสดงให้เห็นว่า ฐานะของครูอาจารย์ที่สอนธรรมในสมัยนั้นเป็นฐานะที่มีเกียรติยิ่ง เพราะแม้แต่ผู้เป็นพระมหากษัตริย์ก็ทรงดำรงอยู่ในฐานะนี้ นอกจากนี้พระราชนิพนธ์คัมภีร์ไตรภูมิ พระร่วงของพระเจ้าลิไท ก่อนเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ ก็ถือกำเนิดในช่วงนี้อีกด้วย จึงเห็นได้ว่าประชาชนในสมัยนั้นให้ความสำคัญกับการศึกษาธรรม และยกย่องผู้ที่ศึกษาธรรม แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์เองก็ต้องเกี่ยวข้องกับการศึกษาธรรมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง อันแสดงให้เห็นว่า ยุคสุโขทัยในช่วงนี้การศึกษาพระปริยัติธรรมคงเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งนี้ก็เพราะได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ มีพ่อขุนรามคำแหง เป็นต้น ทามหาคณาและค่านิยมของการศึกษาธรรมได้เจริญงอกงามขึ้นอย่างมั่นคงในแผ่นดินไทยสืบมาถึงปัจจุบัน(พระเฉลิมชาติ ชาตวิโร,2552)

1.2 สมัยอยุธยา

เมื่อสมัยสุโขทัยอ่อนแอลงทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายการทหาร ทางกรุงศรีอยุธยาที่เริ่มมีอำนาจขึ้น และไม่ยอมขึ้นตรงกับกรุงสุโขทัยเช่นแต่ก่อน ในที่สุดก็จัดตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีทั้งยังรวมเอากรุงสุโขทัยมาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาอีกด้วย

จากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาหลายฉบับ ในยุคต้นแห่งกรุงศรีอยุธยานั้นมิได้ระบุถึงการศึกษาของสงฆ์อย่างชัดเจนลงไป ส่วนมากจะเป็นเรื่องราวทางการเมือง พระราชกรณียกิจ และการศึกสงคราม ในส่วนศาสนาจะพบเพียงแต่การสร้างวัดวาอารามเท่านั้น เมื่อศึกษาจากบริบทโดยรวมในบันทึกประวัติศาสตร์ก็จะพบว่ากษัตริย์ผู้ปกครองกรุงศรีอยุธยาในช่วงนี้ไม่ได้สนพระทัยเรื่องการศึกษาดังเช่นสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ปล่อยให้ไปตามอัธยาศัย ฝ่ายคามวาสีที่เคยมีอำนาจในพระราชสำนักและหมู่ประชาชนในสมัยกรุงสุโขทัยพอมารวมถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เสื่อมอำนาจลง ตรงกันข้ามกับฝ่ายอรัญญวาสีที่กลับมามีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ เพราะเน้นการเรียนไสยศาสตร์เวทมนต์คาถาทำให้ประชาชนมีความหลงใหล ผู้ที่เข้ามาบวชก็ศึกษาอาคมเป็นต้นเหตุให้ละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมลง

เมื่อต่อมาช่วงกลางของยุคอาณาจักรอยุธยาเริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2031-2172มีปรากฏร่องรอยของการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153-2171) จากหลักฐานพบว่าการศึกษาจะเสื่อมลงไปแต่พระสงฆ์ในพระนครศรีอยุธยาก็ยังมีการจัดการศึกษากันอยู่และพระหากษัตริย์เมื่อครั้งยังเป็นพระศรีศิลป์ผนวชอยู่วัดระฆังได้ศึกษาลีลาจนชำนาญพระไตรปิฎกจนได้รับสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรมอนันตปริชา

ต่อมาเมื่อพระองค์ได้เสด็จขึ้นเสวยพระราชสมบัติจึงได้ให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่คณะสงฆ์เป็นอย่างมาก ดังที่เห็นจากการที่พระองค์ทรงเสด็จออกบอกพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรด้วยตัวพระองค์เองอยู่เสมอ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงเก่าตอนหนึ่งว่า “สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ทรงได้ศึกษาพระปริยัติธรรมขานานาญมาตั้งแต่ยังผนวช ครั้นเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติแล้วทรงคร่ำครวญเสด็จออกบอกหนังสือพระภิกษุสามเณรที่นั่งจอมเกล้า 3 หลังเนืองๆ”

1.3 สมัยธนบุรี

หลังจากอยุธยาเสียกรุงเมื่อพ.ศ. 2310 ทั้งพระไตรปิฎกและเจดีย์สถานทั้งปวงก็เป็นอันตรธานสาบสูญ สมณะผู้ที่ศึกษาร่ำเรียนพระไตรปิฎกก็พลัดพรากล้มตายเป็นจำนวนมาก เมื่อพระเจ้ากรุงศรีขึ้นครองราชทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างหนักหน่วงถึงแม้ทรงตรากตรำร่ำศึกแทบตลอดรัชสมัยแต่พระองค์ก็ได้ละเลยที่จะทะนุบำรุงศาสนา

โดยเฉพาะเรื่องพระปริยัติธรรมตั้งที่พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการสั่งพระศรีภูวปรีชาราชเสนาบดีศรีสาลักษณ์ให้สืบเสาะหาพระสงฆ์เถรานุเถระผู้รู้ธรรมและธรรมทรงแต่งตั้งให้พระเถรานุเถระทั้งหลายเป็นพระราชาคณะฐานานุกรมน้อยใหญ่ตามสมณฐานันดรศักดิ์เหมือนอย่างแต่ก่อนให้อยู่ในพระอารามต่างๆในกรุงธนบุรีเพื่อคอยสั่งสอนกล่าวคัมภีร์และวิปัสณาธุระแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งปวงและในปลายรัชสมัย พระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและทรง สมณศักดิ์แยกย้ายกันไปนำพระคัมภีร์วิสุทธิมรรคจากกัมพูชา และนครศรีธรรมราชมาดำเนินการคัดลอกไว้ในกรุงธนบุรี เพื่อให้การศึกษาและเล่าเรียนของบรรดาพระภิกษุสงฆ์ดำเนินไปตามแบบอย่างของกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ทำได้ไม่เต็มที่นักเพราะบ้านเมืองอยู่ในระหว่างกอบกู้เอกราช

1.4 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4)

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น ได้เริ่มต้นขึ้นใหม่พร้อมกับการสร้างเมืองอมรนครรัตนโกสินทร์แห่งใหม่เริ่มตั้งแต่การรวบรวมคัมภีร์ที่สูญหายไป ในขณะที่แตกกรุงของอยุธยา ซึ่งในยุคสมัยนี้จะปรากฏภาพการฟื้นฟูและพัฒนาสู่ก้าวต่อไปของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอย่างเด่นชัดกว่ายุคก่อนๆ โดยช่วงต้นแห่งรัตนโกสินทร์ การศึกษาของคณะสงฆ์จะผสมผสานกับการศึกษาในระบบใหม่ที่ค่อยๆแทรกซึมเข้ามา จนกระทั่งในที่สุดจะนำไปสู่การปฏิรูปใหญ่ของการศึกษาทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายการสงฆ์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงประดิษฐานกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์แล้ว พระองค์ทรงเอาพระทัยปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอันดับแรก เพราะพระองค์ทรงเชื่อว่าพระศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะในขณะที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด พระองค์ทรงเห็นว่าการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่สำคัญอันจะเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนานั้นจำเป็นต้องมีการชำระพระไตรปิฎกเสียใหม่ (พระธรรมกิติวงศ์(ทองดี สุรเตโช),2546)

1.5 สมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่ (รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน)

ในช่วงก่อนหน้าการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแม้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือหลักสูตรไปบ้างแต่ก็ยังคงรูปลักษณะของความเป็นพระปริยัติในแบบดั้งเดิมที่เน้นการเล่าเรียนพุทธวจนะเป็นสำคัญแต่ในยุคสมัยนี้รูปโฉมของการศึกษาพระปริยัติธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิมมาก โดยมีการรับเอากระแสการศึกษาของโลกฝ่ายตะวันตกมาผนวกเข้ากับการศึกษาในแบบปริยัติธรรมดั้งเดิมทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการมากขึ้นโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน(เสถียร โปธินันทะ,2540)

สรุป

ศูนย์กลางการการเรียนการสอนและการอบรมทางด้านคุณธรรมควบคู่กับวิชาการ ภายใต้ความอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ ภายหลังก่อมีการตั้งโรงเรียนตามแบบสากล การศึกษาจึงแยกศาสนจักรและอาณาจักรออกจากกันโดยรัฐเป็นผู้ปกครอง การศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองและ ทางพระสงฆ์รับผิดชอบการศึกษาทางด้านศาสนจักรแนวคิดและทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเน้นท่องจำเป็นหลัก มาเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์ธรรม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัยมีความรู้เท่าทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ในการเรียนที่แต่ละศูนย์แยกตามกิจกรรมการเรียนออกจากกัน ผู้เรียนที่แบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มต้องเรียนให้ครบทุกศูนย์ ส่วนศูนย์การเรียนรู้ที่จัดทุกกิจกรรมไว้ในศูนย์เดียว แต่ละกลุ่มต้องเปลี่ยนกันเข้าไปเรียน

ข้อดีของศูนย์การเรียนรู้

1. เรียนตามอัตราการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนหรือภายในกลุ่ม (Self-Pacing) ศูนย์การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนตามความต้องการความสามารถของแต่ละคนหรือผู้เรียนภายในกลุ่ม
2. เรียนรู้อย่างกระฉับกระเฉง (Active Learning) ศูนย์การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียน การตอบสนอง และให้ผลย้อนกลับทันที
3. บทบาทของผู้สอน (Teacher Role) ศูนย์การเรียนรู้จะเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนมาเป็นผู้แนะนำและคอยช่วยเหลือการเรียนมากขึ้น
4. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม ภาวะเป็นผู้นำยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

บรรณานุกรม

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.(2550). ประวัติศาสนาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์.
- พุทธศาสนประวัติ.(2541). รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาจัดพิมพ์ขึ้นในคราวฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ณ ประเทศอินเดีย พ.ศ.2499.
- พระเฉลิมชาติ ชาติวิโร (อิทธิรงค์).(2552). ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ : หจก.นวสาส์น การพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช).(2546). บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- เสถียร โปธินันทะ.(2540). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ : ภาค 2. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.